

KIERUNKI MODELOWANIA NORMALIZACJI Z OBSZARU OBRONNOŚCI I BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA

DIRECTIONS FOR MODELING NORMALIZATION FROM AREA OF DEFENSE AND SECURITY OF THE STATE

Bogusław ROGOWSKI

boguslaw.rogowski@wat.edu.pl

Wojskowa Akademia Techniczna

Wydział Logistyki

Instytut Logistyki

Streszczenie: W artykule zaprezentowano w sposób poglądowy organizację i zasady działalności europejskiej, NATO-wskiej, krajowej i resortowej działalności normalizacyjnej. Przedstawiono charakterystykę zadań realizowanych w obszarze obronności i bezpieczeństwa, w nowych uwarunkowaniach formalno-prawnych i organizacyjnych, ze wskazaniem zagadnień najistotniejszych - zdaniem autora - od których może zależeć sprawność funkcjonowania całości systemu. Zwrócono uwagę na rosnące zainteresowanie organizatorów systemu normalizacji powszechnej obszarami mającymi wpływ na obronność, bezpieczeństwo powszechne, a także na ochronę ludności i mienia.

Artykuł skierowany jest do czytelnika niezwiązanego bezpośrednio z działalnością normalizacyjną i ma na celu przybliżenie tego rodzaju działalności. W tym względzie Autor żywi nadzieję, że niniejszy artykuł - chociaż trochę - wyjaśni jego czytelnikom, na czym polega problematyka związana z normalizacją OiB i jaka jest jej rola w obecnych i przyszłych uwarunkowaniach polityczno-militarnych, tak w wymiarze Sojuszniczym, resortowym, krajowym i częściowo - europejskim. Artykuł może być przydatny w procesie modelowania zadań podejmowanych na rzecz lepszego wykorzystania doświadczeń i produktów normalizacji obronnej np. w standaryzacji wyrobów nabywanych na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa lub szkolenia z tego zakresu.

Abstract: The article is addressed to the reader not directly related to the standardization activity and is aimed at bringing this type of activity closer. In this regard, the author hopes that this article - albeit a bit - will explain to his readers what is the issue related to OiB standardization and what is its role in current and future political and military conditions, in the allied, departmental, national and partially dimension - European. The article may be useful in the process of modeling the tasks undertaken to better use the experiences and products of defense standardization, eg in the standardization of products purchased for state defense and security, or training in this field.

Słowa kluczowe: norma, normalizacja, standaryzacja, strategia

Keywords: standard, normalization, standardization, strategy

WSTĘP

Funkcjonowanie służby normalizacyjnej w obszarze obronności i bezpieczeństwa państwa (OiB) w obecnym kształcie wiąże się nierozzerwalnie ze zdolnościami do zabezpieczania nowych zadań i wyzwań, stojących przed Siłami Zbrojnymi RP w wymiarze narodowym oraz sojuszniczym. Kierunki modelowania normalizacji powinny być determinowane np. zadaniami wynikającymi bezpośrednio lub pośrednio z przyjętej „Strategii bezpieczeństwa narodowego RP”, ujętymi postanowieniach o działaniach obronnych oraz społecznych i gospodarczych w sferze bezpieczeństwa. Znamiennym jest, iż problematyka tzw. interoperacyjności w wymiarze sojuszniczym znalazła w omawianej „Strategii” ważne miejsce, jako istotny obszar działania nie tylko Sił Zbrojnych RP, ale i innych organizatorów systemu zobowiązanych przepisami prawa do realizacji zadań w sferze bezpieczeństwa oraz gospodarki.

Z tego też powodu większego znaczenia oraz nowego wymiaru nabiera potrzeba sprawnie funkcjonującej normalizacji OiB, wykraczającej swoim obszarem poza powszechnie rozumiane znaczenie oraz niejednokrotnie wyrażane opinie, iż powinna dotyczyć wyłącznie resortu obrony narodowej.

Można zaryzykować stwierdzenie, iż zbieżność celów wykorzystywania osiągnięć normalizacji i jej produktów, zwłaszcza norm i standardów, tak w sferze cywilnej, jak i obronnej, zawarte oceny oraz cele i wyzwania postawione przed normalizacją mogą mieć bezpośrednie i pośrednie przełożenie na obszar normalizacji związanej z obronnością i bezpieczeństwem. Pojawiające się zagrożenia, nowy sposób i styl prowadzenia działań militarnych powodują niezbędną konieczność prowadzenia badań i krytycznej oceny funkcjonowania normalizacji OiB oraz, stosownie do nowych potrzeb i wyzwań, proponowanie korekt lub zmian i ich wprowadzanie.

Ważny jest także sposób i czas modelowania systemu, które to działania powinny być wprowadzane w sposób wyprzedzający do nowych zadań.

1. ZARYS KIERUNKÓW OCENY I PROPONOWANYCH ZMIAN W NORMALIZACJI Z OBSZARU OiB

Ważnymi determinantami oceny i kierunków proponowanych zmian, które powinny być brane pod uwagę, powinno być otoczenie zewnętrzne i wewnętrzne normalizacji OiB, określonej i regulowanej przyjętym i obowiązującym systemem prawnym.

W zakresie otoczenia zewnętrznego, analiza i ocena powinny obejmować:

- diagnozę porównawczą systemu prawnego realizacji zadań normalizacji OiB w Polsce z systemem prawnym obowiązującym w NATO,
- analizę konfrontatywną systemu prawnego realizacji zadań normalizacji OiB w Polsce z systemem prawnym obowiązującym w UE, dotyczącym sfery obronności i bezpieczeństwa,
- analizę i ocenę stopnia realizacji zobowiązań sojuszniczych oraz efektywność w obszarze przyjmowania porozumień standaryzacyjnych, osiągania poziomów interoperacyjności a także doskonalenia form współpracy, w sferze wspólnych inicjatyw normalizacyjnych oraz edukacji,
- analizę i ocenę możliwości procedowania inicjatyw z obszaru normalizacji OiB na forum NATO, UE oraz europejskich i międzynarodowych organizacji normalizacyjnych, w oparciu o istniejący system rozwiązań organizacyjno-prawnych i wynikających z niego kompetencji,

- analizę i ocenę innych obszarów, które uwidocznia się w trakcie prowadzonych prac.
W zakresie otoczenia wewnętrznego, analiza i ocena powinna obejmować:
- analizę i ocenę funkcjonowania systemu normalizacji OiB w aktualnych uwarunkowaniach prawnych i organizacyjnych w Polsce,
- analizę i ocenę możliwości realizacji zadań przez służbę normalizacyjną MON w aktualnym stanie prawnym oraz jej usytuowaniu organizacyjnym i kompetencyjnym w strukturze resortu obrony narodowej,
- ocenę miejsca i znaczenia systemu normalizacji OiB w podsystemie obronnym i ochronnym państwa,
- ocenę podatności systemu normalizacji OiB na zmiany i doskonalenie w świetle nowych potrzeb i wyzwań, itp.

Powyższe zagadnienia częściowo wynikają z wniosków sformułowanych w ramach realizacji kolejnych edycji Strategicznego przeglądu obronnego oraz powinny wpisywać się w nową „Koncepcję obronną RP” w perspektywie do 2032 r. Zważając jednak na to, że system normalizacji OiB – tak, jak cywilny system w wymiarze krajowym, europejskim i międzynarodowym – spełnia rolę usługodawczą na rzecz podmiotów wykonujących zadania związane z obronnością i bezpieczeństwem państwa, powinien być podatny na niezbędne zmiany. Rolą organizatora systemu normalizacji OiB powinno być natomiast, wyprzedzające w stosunku do przyszłych potrzeb doskonalenie systemu poprzez aktualizowanie istniejącego i inicjowanie nowych rozwiązań prawnych, skuteczne zabezpieczanie w dokumenty i aktualną dokumentację normalizacyjną (zwłaszcza normy) oraz badanie stanu funkcjonowania systemu.

Mając powyższe na uwadze, można przyjąć założenie, że proponowany proces modelowania oraz doskonalenia, a w tym może także częściowej reorganizacji systemu normalizacji OiB, powinny być zbieżne z kierunkami programowania rozwoju Sił Zbrojnych RP, założeniami dyslokacyjnymi oraz kierunkami zamierzeń związanych z udziałem Sił Zbrojnych RP w procesach planowania obronnego NATO, a także kierunkami i postępującym rozwojem zdolności obronnych UE. Naczelnym zadaniem systemu normalizacji OiB i koordynatora tego systemu powinno być podjęcie niezbędnych prac mających na celu pełne zabezpieczenie w swojej właściwości działań podejmowanych do osiągnięcia, utrzymania i rozwoju zdolności i skuteczności Sił Zbrojnych RP, zwłaszcza zdolności operacyjnych.

Dotyczyć to powinno także innych resortów mających bezpośredni wpływ na stan obronności i bezpieczeństwa państwa. Tu należy wskazać, iż pomimo ustawowego obowiązku (od 1995 r.) nie zorganizowano służby normalizacyjnej w strukturze ministerstwa spraw wewnętrznych i administracji, natomiast przy dość swobodnym zapisie ustawy minister

właściwy ds. gospodarki zrezygnował z działalności w tym obszarze a żaden inny minister nie uwzględnia w swoim zakresie działania zadań z tego obszaru. Skutkuje to brakiem skutecznej realizacji zadań normalizacji z tych obszarów, lub tym, że zadania nie są w ogóle podejmowane. Taki stan rzeczy jest nie do zaakceptowania i wymaga podjęcia dość radykalnych działań, opracowania propozycji skutecznych rozwiązań i próby wdrożenia ich w życie. W tym zakresie uwidacznia się ciągle zbyt mało efektywny proces przyjmowania postanowień standardów NATO do praktycznej działalności SZ RP, czyli tzw. implementacji. Przyczyn tego stanu rzeczy należy upatrywać w przyjętych rozwiązaniach organizacyjnych i funkcjonalnych struktur komórek i jednostek organizacyjnych MON, mało wydolnych strukturach wewnętrznych, przeznaczonych do realizacji zadań normalizacyjnych, bądź też ich brak. Ostatnie zmiany reorganizacyjne struktur ministerstwa obrony narodowej spowodowały znaczne uszczuplenie istniejących oraz nie sprzyjały procesom rozwinięcia struktur planowanych, lub tworzenia nowych, do stanu pozwalającego na należyte zabezpieczenie nałożonych zadań. Zauważyć należy także, że powoływane, nowe rodzaje wojsk – np. Wojska Obrony Terytorialnej w ogóle nie uwzględniają zadań z obszaru normalizacji OiB, pomimo, że w zakresie swojego działania takie obszary i zadania występują.

Wydaje się także, że ważnym obszarem analizy, oceny i doskonalenia powinien być sposób finansowania normalizacji OiB, zwłaszcza w świetle rosnących wymagań w zakresie dyscypliny finansów publicznych, obowiązywania prawa ogólnokrajowego we wszystkich aspektach funkcjonowania Sił Zbrojnych RP, w tym w obszarze ochrony środowiska, prawa zamówień i finansów publicznych. Aktywizowanie sektora przemysłu obronnego na rzecz skuteczniejszego udziału w normalizacji OiB oraz edukacja na wszystkich szczeblach, powinny być priorytetem działania organizatora systemu.

Istotnym, z punktu widzenia podniesienia sprawności funkcjonowania omawianego obszaru, wydaje się być pilna potrzeba zorganizowania sprawnego systemu edukacji z normalizacji oraz standaryzacji NATO. Obecnie realizowane szkolenia wg tzw. zasady „stosownie do potrzeb” wydają się być mało efektywne. Szkolenia realizowane wyłącznie w oparciu o bazę i zaplecze dydaktyczne Wojskowej Akademii Technicznej, przy wydatnej współpracy Wojskowego Centrum Normalizacji, Jakości i Kodyfikacji (WCNJK), wydają się być niewystarczające, a sposób kwalifikowania kandydatów obarczony jest wieloma wadami.

Uwidacznia się także potrzeba opracowywania i wdrażania publikacji i materiałów szkoleniowych, których wyraźnie brak. Jeśli chodzi o literaturę zwartą (monografie, podręczniki, inne pozycje książkowe i artykuły naukowe) dotyczącą normalizacji OiB na poziomie krajowym oraz resortowym – taka praktycznie nie występuje. Opracowania

wykonane w ramach resortowego systemu normalizacji OiB mają charakter wyłącznie sprawozdawczy i na użytek wewnętrzny, stosownie do aktualnego stanu formalno-prawnego, co trzeba mieć na uwadze podczas ich rozpatrywania w wymiarze koncepcyjnym lub modelowym.

2. NORMALIZACJA EUROPEJSKA, NATO, ORAZ NA POZIOMIE KRAJOWYM I RESORTOWYM

Według ogólnie przyjętej definicji, normalizacja to działalność mająca na celu uzyskanie optymalnego, w danych okolicznościach, stopnia uporządkowania w określonym zakresie, poprzez ustalanie postanowień przeznaczonych do powszechnego i wielokrotnego stosowania, dotyczących problemów istniejących lub możliwych do wystąpienia. Działalność ta polega w szczególności na opracowywaniu, publikowaniu i wdrażaniu norm, które, najogólniej rzecz biorąc, dotyczą wyrobów, procesów i usług. Działalność ta prowadzona jest na szczeblu międzynarodowym (globalnym), regionalnym, krajowym i branżowym; przy czym, poziom regionalny nie oznacza wyłącznie określonego obszaru geograficznego, ale również region polityczny lub ekonomiczny. Przykładem działalności na poziomie regionalnym jest, więc zarówno europejska działalność normalizacyjna, jak i działalność normalizacyjna w organizacjach wielonarodowych, z których najbardziej znaczącą w tym zakresie jest NATO. Jakkolwiek normy Międzynarodowych Organizacji Normalizacyjnych (ISO i IEC) są najbardziej rozpoznawalne globalnie, to jednak najbliższym otoczeniem międzynarodowym działalności normalizacyjnej w dowolnym kraju, jest właśnie działalność regionalna. Z tego względu, zarówno działalność krajowa w Polsce, jak i branżowa w resorcie obrony narodowej – oczywiście poza NATO – koncentruje się w głównej mierze na współpracy z europejskimi organizacjami normalizacyjnymi w zakresie obronności i bezpieczeństwa.

2.1 Europejska działalność normalizacyjna i jej obronne aspekty

Europejska działalność normalizacyjna opiera się na trzech zasadniczych filarach, które tworzą:

- Europejski Komitet Normalizacyjny (CEN) – w zakresie ogólnym,
- Europejski Komitet Normalizacyjny Elektrotechniki (CENELEC) – w zakresie wyrobów elektronicznych i elektrotechnicznych,
- Europejski Instytut Norm Telekomunikacyjnych (ETSI) – w zakresie wyrobów telekomunikacyjnych.

W wyniku podpisanego porozumienia o współpracy pomiędzy ówczesną Agencją Standaryzacyjną NATO (NSA) a CEN, obydwie organizacje nawiązały ściślejsze kontakty na poziomie roboczym w wybranych obszarach, co doprowadzić ma do wzajemnego adoptowania dokumentów normalizacyjnych. Przykładami takiej współpracy były obszary dotyczące min. problematyki zamówień obronnych koordynowane przez takie ciała robocze, jak: CEN/BT/125, CEN/BT/126, CEN/BT/161. W pracach uczestniczyli zarówno przedstawiciele Organizacji Standaryzacyjnej NATO, jak i grupy roboczej NATO ds. zarządzania normami cywilnymi (CSMWG) z aktywnym zaangażowaniem przedstawicieli CEN. Właśnie zadaniem tej ostatniej było opracowanie dokumentów formalnych regulujących transfer dokumentów standaryzacyjnych NATO do środowiska cywilnego oraz adopcji cywilnych dokumentów normalizacyjnych przez środowisko NATO.

Aktualnie, cytując za Polskim Komitetem Normalizacyjnym www.pkn.pl (2014) 6.07.2014 „*Liczne badania pokazały, że rynek bezpieczeństwa zarówno w UE, jak i na całym świecie będzie w dalszym ciągu wzrastać w tempie wyższym niż średni wzrost PKB. Dlatego też KE postanowiła podjąć działania zmierzające do rozwoju europejskiego rynku bezpieczeństwa, m.in. wykorzystując do tego celu normalizację (w 2011 r. wydała Mandat M/487, który został skierowany do europejskich organizacji normalizacyjnych CEN, CENELEC i ETSI; w dokumencie tym zaleca się opracowanie programu prac mającego na celu zidentyfikowanie, w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa, niezbędnych Norm Europejskich i innych dokumentów normalizacyjnych). Odzwierciedleniem działalności władz UE oraz potrzeb rynku w obszarze ww. bezpieczeństwa jest działalność normalizacyjna organów roboczych organizacji normalizacyjnych europejskich:*

- *CEN/TC 70 Podręczny sprzęt gaśniczy,*
- *CEN/TC 72 Systemy wykrywania pożaru i alarmowe,*
- *CEN/TC 127 Bezpieczeństwo pożarowe w budynkach,*
- *CEN/TC 164 WG 15 Bezpieczeństwo zaopatrywania w wodę pitną,*
- *CEN/TC 191 Stałe urządzenia gaśnicze,*
- *CEN/TC 192 Sprzęt straży pożarnych, środki gaśnicze,*
- *CEN/TC 224 WG 18 Interoperacyjność rejestrowanych danych biometrycznych,*
- *CEN/TC 263 Bezpieczne przechowywanie pieniędzy, przedmiotów wartościowych i nośników informacji,*
- *CEN/TC 325 Zapobieganie przestępczości przez planowanie przestrzenne i projektowanie budowli,*

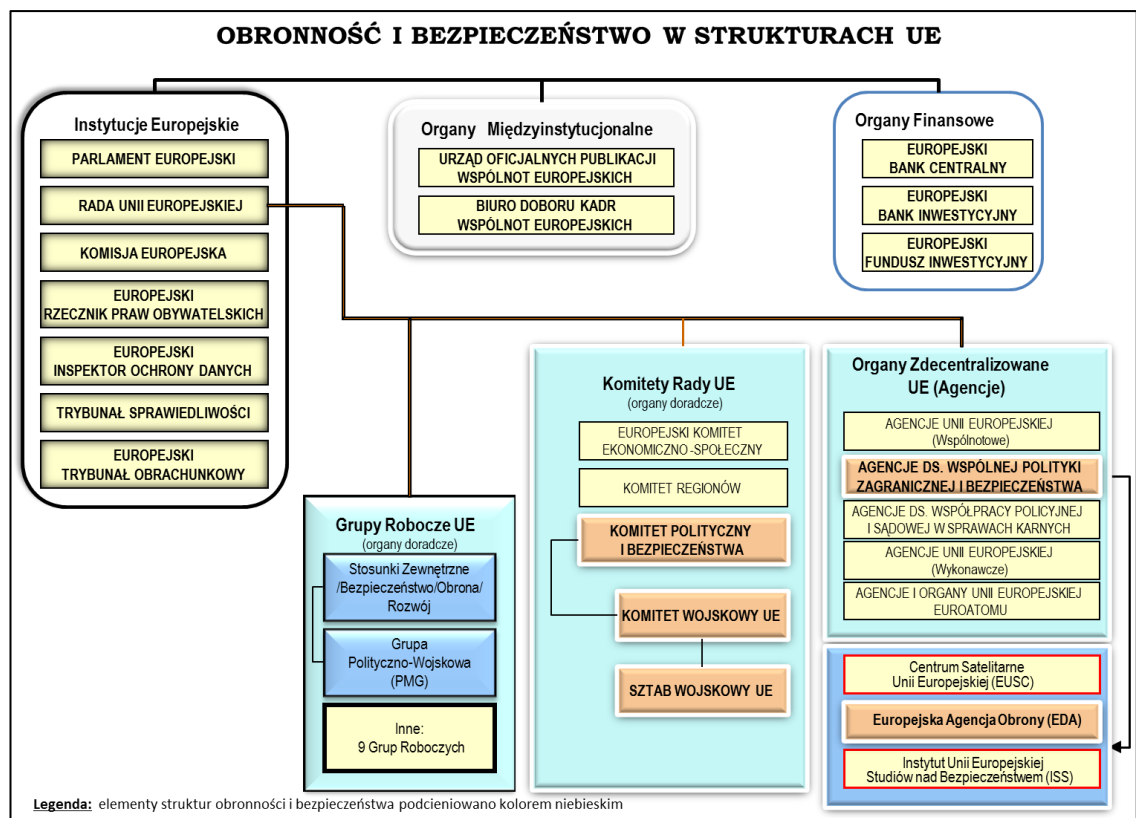
- *CEN/TC 370 (Komitet Projektowy) Usługi ochrony (wcześniej CEN/BT/TF 167) – rozwiązany,*
- *CEN/TC 377 Zarządzanie ruchem lotniczym (wcześniej CEN/BT/TF 191),*
- *CEN/TC 379 (Komitet Projektowy) Bezpieczeństwo łańcucha dostaw (wcześniej CEN/BT/TF 199),*
- *CEN/TC 384 (Komitet Projektowy) Usługi ochrony w portach lotniczych i w lotnictwie cywilnym – rozwiązany,*
- *CEN/TC 388 Systemy ochrony obwodowej,*
- *CEN/TC 391 Bezpieczeństwo powszechne i ochrona ludności,*
- *CEN/TC 417 (Komitet Projektowy) Zapewnienie bezpieczeństwa w portach morskich i na morzu,*
- *CEN/TC 419 (Komitet Projektowy) Usługi kryminalistyczne,*
- *CEN/BT/WG 126 Rozminowanie w celach humanitarnych – rozwiązana,*
- *CEN/BT/WG 161 Ochrona i bezpieczeństwo ludności – rozwiązana,*
- *CEN/WS 31 Bezpieczeństwo biologiczne w laboratorium,*
- *CEN/WS 43 Osobiste wyposażenie ochronne przed czynnikami chemicznymi, biologicznymi, radiologicznymi i nuklearnymi (PPE CBR),*
- *CEN/WS 44 Zarządzanie służbami ratunkowymi,*
- *CEN/WS 45 Specyfikacja i poradnik dotyczące odpornych na uderzenia bezpiecznych barier pojazdowych,*
- *CEN/WS 53 Profesjonalna wiedza i umiejętności w zakresie bezpieczeństwa biologicznego (BSP),*
- *CEN/WS 55 Wytyczne do CWA 15793:2008,*
- *CLC/TC 79 Systemy alarmowe,*
- *CEN/CLC/TC 4 (Wspólny Komitet Projektowy) Usługi w zakresie systemów bezpieczeństwa pożarowego i alarmowych systemów zabezpieczeń.” – koniec cytatu.*

Widzimy, zatem, jak istotna jest rola cywilnych organów normalizacyjnych na rzecz obronności i bezpieczeństwa, parę lat temu prawie niezauważalna i wynikające z tego powodu niezbędne zainteresowanie tą sferą resortu obrony narodowej. Czy aktualnie podejmowane decyzje restrukturyzacyjne na szczeblu MON i SZ RP będą sprzyjać potrzebie współpracy w tych obszarach lub też nie będą, z pewnością dowiemy się po paru latach funkcjonowania resortowego systemu normalizacji w wyniku oceny wystawionej przez naszych partnerów?

Aby nie pominąć także roli dwóch pozostałych organizacji stwierdzić należy, że CENELEC i ETSI nie są bezpośrednio zaangażowane w działalność związaną z obronnością

i bezpieczeństwem. Natomiast ich działalność nabiera ostatnio na znaczeniu w świetle nowych wyzwań i zagrożeń, np. w aspekcie nowoczesnych systemów identyfikacji, pozycjonowania oraz systemów łączności, chociażby patrząc na strategię rozwoju normalizacji europejskiej i wymienione w niej zasadnicze obszary rozwoju.

Kontynuując rozważania należy nadmienić, że problematyka bezpieczeństwa i obrony jest także obszarem szczególnego zainteresowania Unii Europejskiej. Jest zarazem jednym z głównych czynników stymulujących dalszy rozwój integracji politycznej w UE. Z tego względu udział Polski w realizacji Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony (ESDP) pozostaje istotnym, obok członkostwa w NATO, założeniem polskiej polityki bezpieczeństwa. Polityka ta w zakresie przemysłu obronnego kreowana jest w Europejskiej Agencji Obrony (EDA).

Rysunek 1. Obronność i bezpieczeństwo w strukturach Unii Europejskiej – UE.

Źródło: Opracowanie własne z wykorzystaniem informacji dostępnych na: <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=pl>.

Europejska Agencja Obrony (EDA) to jedna z agencji Unii Europejskiej, zajmująca się koordynacją projektowania, badań i rozwoju systemów uzbrojenia państw członkowskich w

celu zwiększenia europejskich zdolności obronnych w kontekście zarządzania kryzysowego. Do zasadniczych zadań EDA należy: rozwój zdolności obronnych państw europejskich, wzmocnienie współpracy w zakresie zakupów uzbrojenia, wzmocnienie europejskiego przemysłu obronnego i budowa europejskiego rynku uzbrojenia, a także promocja wielonarodowych programów badawczo-rozwojowych w dziedzinie obrony. Harmonizując wymagania wojskowe EDA stwarza możliwości do realizacji wspólnych programów rozwojowych i wdrożeniowych zapewniając środki finansowe na ich realizację.

Do interesujących programów realizowanych przez EDA należy m.in. plan rozwoju bojowych wozów opancerzonych oraz czołgu nowej generacji A400M. Wspólne działanie pozwala na realizację kosztowniejszych programów, obniża koszty jednostkowe i stwarza tym samym dogodne warunki dla konkurencyjności na rynku globalnym.

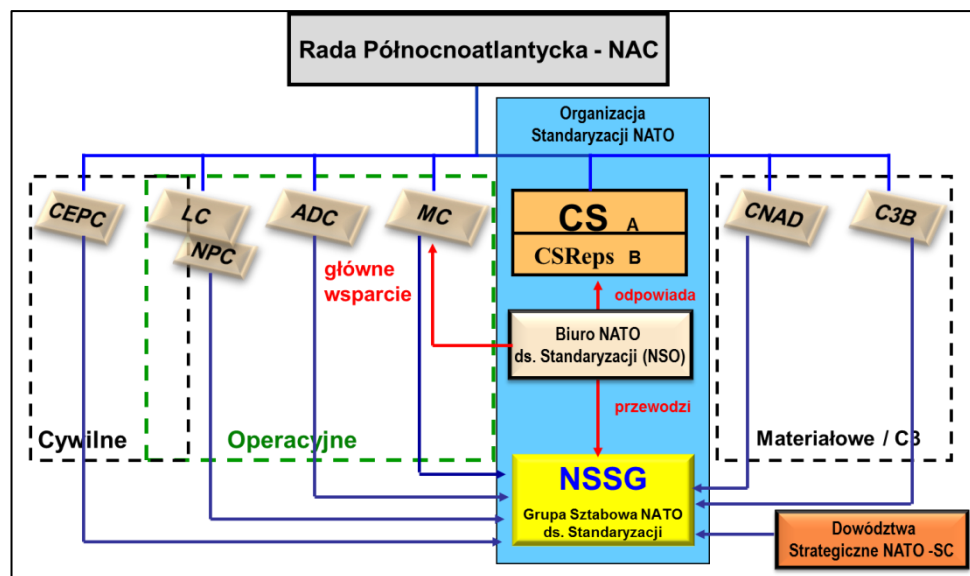
2.2 Standaryzacja w Organizacji Traktu Północnoatlantyckiego

Standaryzacja w NATO rozumiana jest jako opracowywanie i wdrażanie koncepcji, doktryn, procedur i rozwiązań w celu osiągnięcia i utrzymania wymaganego poziomu kompatybilności, zamienności lub jednolitości, niezbędnych do osiągnięcia pożądanego poziomu interoperacyjności lub optymalizacji wykorzystania zasobów w obszarach operacyjnym, materiałowym i administracyjnym.

Powyższa definicja (dość złożona) wprowadza poziomy normalizacji (kompatybilność, zamienność i jednolitość), osiągnięcie, których prowadzi do zasadniczych korzyści. Po pierwsze, umożliwia uzyskanie pożądanego poziomu interoperacyjności wojskowej rozumianej jako zdolność sił zbrojnych różnych państw do odbywania wspólnego szkolenia, ćwiczeń oraz skutecznego wykonywania przydzielonych zadań. Po drugie prowadzi do optymalizacji wykorzystania dostępnych zasobów. Definicja rozróżnia obszary dziedzinowe działalności standaryzacyjnej w Sojuszu: materiałowy, operacyjny i administracyjny. Standaryzacja operacyjna dotyczy koncepcji, doktryn, taktyki, technik działania, logistyki, szkolenia, meldunków, formularzy, map i planów. Z kolei standaryzacja materiałowa związana jest z charakterystykami technicznymi uzbrojenia i sprzętu wojskowego, obejmując zarówno kodeksy dobrego postępowania, jak i specyfikacje sprzętowe w zakresie systemów C3, podsystemów uzbrojenia, interfejsów, zespołów, podzespołów, części zamiennych, materiałów eksploatacyjnych. Standaryzacja administracyjna nie jest bezpośrednio związana z funkcjami wojskowymi, ale stanowi wsparcie obydwu wcześniej wymienionych, obejmując np. dokumenty finansowe lub dotyczące np. środowiska naturalnego.

Obecnie podstawowymi produktami działalności standaryzacyjnej w NATO są, podobnie jak w normalizacji cywilnej - normy, często niesłusznie nazywane również

standardami. Poprawna nazwa to dokumenty standaryzacyjne lub porozumienia standaryzacyjne. Są nimi porozumienia standaryzacyjne NATO (STANAG), rekomendacje standaryzacyjne NATO (STANREC), publikacje sojusznicze (AP), a także dokumenty związane z normami (SRD). Pomimo tego, że standaryzacja w NATO opiera się na zasadzie dobrowolności uczestniczenia, to jednak od krajów członkowskich oczekuje się skutecznego wdrażania opublikowanych porozumień standaryzacyjnych w krótszym lub dłuższym horyzoncie czasowym, w zależności od możliwości finansowych i organizacyjnych danego kraju, jego sił zbrojnych (STANAG operacyjne) lub przemysłu zbrojeniowego (STANAG materiałowe/techniczne). Dzięki temu siły zbrojne danego państwa osiągają zdolność do współdziałania z innymi, a producenci uzbrojenia i sprzętu wojskowego mają szansę na zamówienia generowane przez NATO lub państwa członkowskie NATO. Jeśli chodzi o przyjmowanie postanowień pozostałych dokumentów, Sojusz pozostawia państwom członkowskim pełną dowolność.

Rysunek 2. Struktury standaryzacji w NATO.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <https://nso.nato.int/protected/>

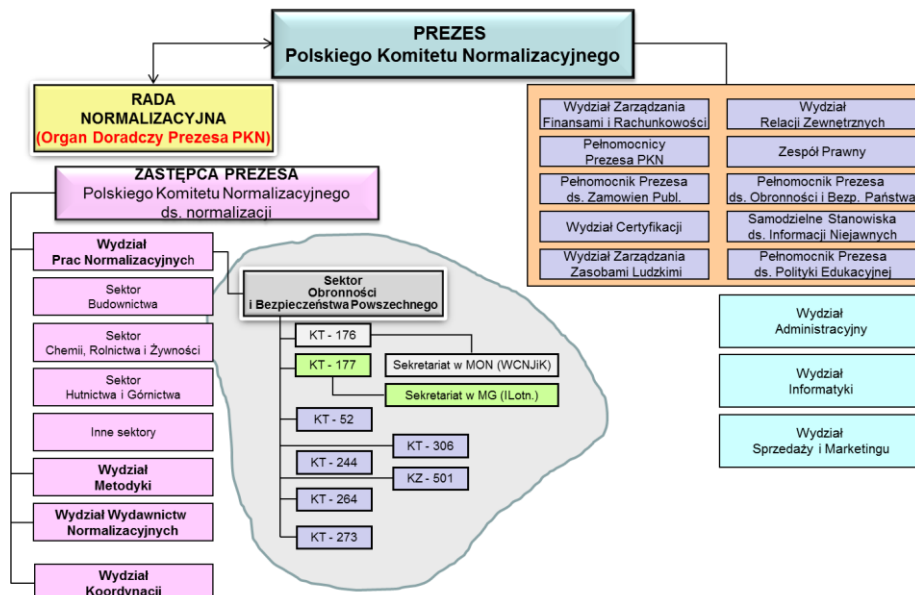
Istotne znaczenie w kreowaniu polityki standaryzacyjnej Sojuszu mają potrzeby operacyjne determinowane w głównej mierze przez dowództwa strategiczne sojuszu, oznaczone skrótem „SC”. Należą do nich przede wszystkim Dowództwo Sojuszu ds. Transformacji – ACT oraz Dowództwo Sojuszu ds. Operacji – ACO. W Polityce Standaryzacyjnej NATO działalność standaryzacyjna została silnie związana z planowaniem sił zbrojnych (Force Goals Planning). Sojusznicze Wymagania Standaryzacyjne (ASRs) i Wojskowe Wymagania Standaryzacyjne (MSRs) stanowią integralną część każdego z Celów

Sił Zbrojnych NATO i są wraz z nimi projektowane, negocjowane oraz akceptowane w cyklu dwuletnim przez poszczególne państwa członkowskie. Następnie są one przekładane na Cele Standaryzacyjne, umieszczane w Programie Standaryzacyjnym NATO (NSP) i realizowane poprzez opracowywanie dokumentów standaryzacyjnych w poszczególnych grupach roboczych, przy udziale ekspertów z państw członkowskich. Celowym byłoby podniesienie skuteczności Polski w lokowaniu tematyki w NSP.

2.3 Krajowy system normalizacji

Krajowy system normalizacyjny w obecnym kształcie został oparty na ustawie z dnia 12 września 2002 r. o normalizacji (Dz. U. Nr 169 z 2002 r., poz. 1386) oraz wydane na jej podstawie wykonawcze akty prawne na poziomie rozporządzenia RM. W myśl powyższych regulacji Polski Komitet Normalizacyjny (PKN) jest krajową jednostką normalizacyjną, do zadań, której należy organizowanie i prowadzenie normalizacji krajowej.

Działalność normalizacyjna związana z obronnością i bezpieczeństwem państwa (OiBP) została uregulowana rozporządzeniem RM z dnia 23 grudnia 2002 r., gdzie określono sposób jej prowadzenia i podział zadań pomiędzy PKN oraz Ministra Obrony Narodowej i ministra właściwego ds. wewnętrznych, rodzaje dokumentów normalizacyjnych oraz ich tryb opracowywania, a także tryb wprowadzania zagranicznych dokumentów normalizacyjnych dotyczących OiBP.

Rysunek 3. Wybrane elementy struktury PKN.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <https://www.pkn.pl/o-pkn/organizacja/struktura-organizacyjna>

Zadaniem PKN jest uwzględnianie potrzeb OiBP w Polskich Normach, opracowywanie Polskich Norm z dziedziny „obronność – wojskowość” (oznaczanych symbolem PN-V), powoływanie komitetów technicznych w zakresach tematycznych dotyczących OiBP, a także uwzględnianie w składach komitetów technicznych specjalistów zgłoszonych przez zainteresowanych ministrów. W tym celu PKN dysponuje właściwie rozbudowaną strukturą etatową zabezpieczającą administracyjnie pracę organów kolegialnych (ponad 270 komitetów technicznych w różnych dziedzinach tematycznych) opracowujących Polskie Normy, tzw. „własne” lub Polskie Normy na podstawie europejskich i międzynarodowych dokumentów normalizacyjnych. Pomimo, iż każdy z tych komitetów jest uprawniony do opracowywania PN dotyczących OiB, to należy wspomnieć, że już 25 lat temu z inicjatywy Ministra Obrony Narodowej oraz ministra właściwego ds. gospodarki powstały dwa komitety techniczne działające wyłącznie na potrzeby normalizacji związanej z obronnością i bezpieczeństwem:

- Komitet Techniczny nr 176 ds. techniki wojskowej i zaopatrzenia opracowujący dokumenty normalizacyjne dotyczące eksploatacji uzbrojenia i sprzętu wojskowego, oraz
- Komitet Techniczny nr 177, opracowujący dokumenty dotyczące projektowania i produkcji uzbrojenia i sprzętu wojskowego.

Komitety te, w porównaniu do innych KT, obejmują swoją działalnością bardzo szeroką tematykę, dlatego dla uzyskania pełnej reprezentatywności gwarantującej prowadzenie merytorycznej działalności normalizacyjnej na właściwym poziomie, powołane zostały podkomitety tematyczne: odpowiednio osiem podkomitetów w KT 176 i pięć podkomitetów, w KT 177.

Sprawy prac normalizacyjnych z obszaru obronności i bezpieczeństwa państwa, co zobrazowano na rys. 3, koordynuje Sektor Obronności i Bezpieczeństwa Powszechnego, koordynując pracę przyporządkowanych Komitetów Technicznych i Komitetów Zadaniowych. Należy jednak wspomnieć, że także w innych Komitetach Technicznych nie związanych bezpośrednio z tematyką obronną czy bezpieczeństwa realizowane mogą być prace normalizacyjne mogące mieć wpływ na obronność i bezpieczeństwo powszechne lub też ochronę ludności i mienia. Obszary te, to min.:

- a) Logistyka, transport i pakowanie, w tym:
 - KT 18 Statków i Techniki Morskiej – *w zakresie bezpieczeństwa łańcucha dostaw,*
 - KT 19 Lotnictwa i Kosmonautyki – *w zakresie lotnictwa wojskowego (działalność ASD-STAN).*
- b) Hutnictwo, w tym:

- KT 225 Lekkich Metali Nieżelaznych – w zakresie materiałów metalowych dla lotnictwa wojskowego (działalność ASD-STAN/MAT,
 - KT 165 Spawania i Procesów Pokrewnych – w zakresie materiałów metalowych dla lotnictwa wojskowego (działalność ASD-STAN/MAT.
- c) Techniki informacyjne i komunikacja, w tym:
- KT 104 Kompatybilności Elektromagnetycznej – w zakresie wyposażenia projektowanego dla celów wojskowych,
 - KT 182 Ochrony Informacji w Systemach Teleinformatycznych – w zakresie mechanizmów zarządzania tożsamością, zapewnienia prywatności oraz bezpieczeństwa i technik biometrycznych,
 - KT 309 Biometrii – w zakresie interoperacyjności i wymiany danych przy użyciu technik biometrycznych.
- d) Budownictwo i konstrukcje budowlane, w tym:
- KT 278 Wodociągów i Kanalizacji – w zakresie bezpieczeństwa zaopatrzenia w wodę pitną,
 - KT 232 Zasad Sporządzania Dokumentacji Projektowej w Budownictwie – w zakresie zapobiegania przestępczości przez planowanie przestrzenne i projektowanie budowli.

Na 05 kwietnia 2018 r. w pracach ponad 50 Komitetów Technicznych uczestniczy około 100 przedstawicieli resortu obrony narodowej, reprezentujących ponad 20 podmiotów – członków PKN. Ich zadaniem jest reprezentowanie resortu obrony narodowej i czuwanie, aby w PN oraz PN-V były zamieszczane istotne zapisy z punktu widzenia obronności. Współpraca bezpośrednia resortu obrony narodowej z Polskim Komitetem Normalizacyjnym odbywa się na dwóch poziomach:

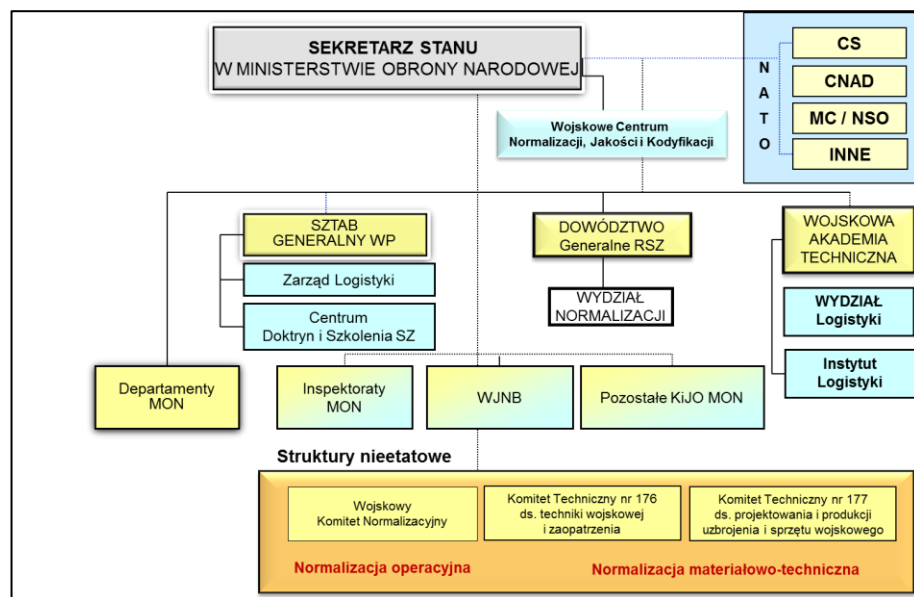
- Poziom I – z kierownictwem PKN, za pośrednictwem Sekretarza Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej (lub w sprawach formalno-organizacyjnych na poziomie Ministra Obrony Narodowej),
- Poziom II – z Sektorem Obronności i Bezpieczeństwa Powszechnego, za pośrednictwem Wojskowego Centrum Normalizacji, Jakości i Kodyfikacji.

2.4 Służba normalizacyjna w resorcie obrony narodowej

Model resortowej działalności normalizacyjnej został ukształtowany w połowie lat 90-tych w wyniku wyciągniętych wniosków z obserwacji funkcjonowania międzynarodowych i regionalnych organizacji normalizacyjnych, resortowych organizacji normalizacyjnych

innych państw. Pomimo dokonywania zmian organizacyjnych uwidacznia się potrzeba doskonalenia i modelowania struktur, adekwatnie do bieżących i przyszłych potrzeb.

Służba normalizacyjna resortu obrony narodowej funkcjonuje w otoczeniu międzynarodowym i krajowym. Otoczenie międzynarodowe to przede wszystkim środowisko standaryzacyjne NATO, skupiające zarówno etatową organizację powołaną do realizacji zadań standaryzacyjnych, jak Agencja Standaryzacyjna NATO (NSA), jak również szereg komitetów głównych NATO (organów kolegialnych), dla których działalność standaryzacyjna stanowi zasadniczy rodzaj działalności (np. NC3B, MC, CNAD, SNLC, COMEDS). Funkcjonowanie tych gremiów integruje Komitet NATO ds. Standaryzacji (NCS) odpowiedzialny przed Radą Północnoatlantycką (NAC) za kreowanie polityki standaryzacyjnej NATO.

Rysunek 3. Wybrane elementy struktury normalizacyjnej resortu obrony narodowej.

Źródło: Opracowanie własne z wyk. informacji dostępnych na: <https://www.mon.gov.pl>

Służba normalizacyjna resortu obrony narodowej, której podmiotem jest WCNJiK, prowadzi działalność normalizacyjną związaną z obronnością i bezpieczeństwem państwa w zakresie określonym w rozporządzeniu RM z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie działalności normalizacyjnej związanej z obronnością i bezpieczeństwem państwa. Wydzielono tu szereg funkcjonalnych obszarów działalności, które powinny być dalej kontynuowane po wejściu w życie regulacji prawnych w resorcie obrony narodowej jeszcze w lipcu 2006 r. (i kolejnych zmian) dotyczących limitów stanowisk etatowych w Ministerstwie Obrony Narodowej, a w szczególności:

- organizowanie działalności normalizacyjnej, co oznacza równocześnie tworzenie podstaw legislacyjnych oraz warunków korzystnych do rozwoju i aktywizacji tego rodzaju działalności oraz tworzenie reguł działalności,

- programowanie i planowanie prac normalizacyjnych w resorcie, wprowadzanie obowiązku stosowania resortowych dokumentów normalizacyjnych (decyzją Ministra Obrony Narodowej), a także
- badanie stosowania resortowych dokumentów normalizacyjnych oraz rozpowszechnianie i udostępnianie resortowych dokumentów normalizacyjnych.
W zakresie realizacji zadań sojuszniczych, natomiast:
- organizowanie i koordynowanie procesu ratyfikowania i implementowania porozumień standaryzacyjnych NATO i zasad postępowania z innymi wojskowymi dokumentami standaryzacyjnymi przez stronę polską,
- prowadzenie działalności szkoleniowej w zakresie normalizacji związanej z obronnością i bezpieczeństwem państwa, wprowadzanie do stosowania i udostępnianie zagranicznych dokumentów normalizacyjnych związanych z obronnością i bezpieczeństwem państwa, a także tłumaczenie dokumentów zagranicznych na j. polski i terminologii wojskowej.

Obecnie, szczegółowe zadania resortowej służby normalizacyjnej zostały określone w decyzji Nr 388/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 21 października 2011r. w sprawie powołania i organizacji służby normalizacyjnej oraz określenia zadań Wojskowego Centrum Normalizacji, Jakości i Kodyfikacji (Dz. Urz. MON Nr 21, poz. 323 ze zm.). Zadania sojusznicze natomiast określono, już wg nowych zasad, w decyzji Nr 311/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 16 listopada 2016 roku w sprawie wprowadzenia w resorcie obrony narodowej „Instrukcji postępowania z dokumentami standaryzacyjnymi Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego”. (Dz. Urz. Min. Obr. Nar., poz. 185).

Analizując zapisy ww. dokumentów wydaje się, że we właściwy sposób zadbano o formalne podstawy należytego poziomu realizacji zadań normalizacyjnych w nowych uwarunkowaniach. Sukces tej działalności będzie natomiast uzależniony od możliwości oraz skuteczności praktycznego wypełnienia zapisów dokumentów, zwłaszcza w aspekcie kompetencyjno-organizacyjnym oraz właściwej współpracy międzyinstytucjonalnej.

3. PODSUMOWANIE

Merytoryczną realizację zadań normalizacyjnych w zakresie tworzenia narodowych, lub opracowanych na podstawie standardów NATO, europejskich i międzynarodowych organizacji normalizacyjnych w obszarze obronności, na szczeblu resortu obrony narodowej, można realizować w oparciu o istniejące struktury Komitetu Technicznego Nr 176 ds. techniki wojskowej i zaopatrzenia w obszarze standaryzacji materiałowo - technicznej oraz Wojskowego Komitetu Normalizacyjnego z obszaru operacyjnego. Zadania w zakresie

projektowania i produkcji można realizować jedynie częściowo, poprzez Komitet Techniczny Nr 177 ds. projektowania i produkcji uzbrojenia i sprzętu wojskowego działający przy ministrze właściwym ds. gospodarki, z uwagi na ograniczone możliwości Komitetu.

Wiodąca rola w programowaniu prac normalizacyjnych z obszaru obronności i ich lokowanie we właściwych Komitetach należy do osób funkcyjnych resortu obrony narodowej odpowiedzialnych za realizację celów Sił Zbrojnych RP oraz celów NATO we współpracy ze służbą normalizacyjną MON. Wskazaniem jest, aby proces normalizacyjny znacznie wyprzedzał działania implementacyjne danych rozwiązań lub przynajmniej postępował równoległe z nimi, stąd znaczące wsparcie merytoryczne powinno pochodzić od komórek wewnętrznych Sztabu Generalnego WP, Dowództw, Inspektoratów i Departamentów MON, włączonych w realizację zadań normalizacyjnych, a także departamentów oraz wojskowych jednostek badawczo-rozwojowych i wdrożeniowych. Nie jest to jednak warunek wystarczający, mając na uwadze kompletność systemu normalizacyjnego, a zwłaszcza wydolność jego funkcjonowania w danych uwarunkowaniach. Dlatego też niezbędna jest szeroka współpraca koordynatora systemu normalizacji związanej z obronnością – MON z innymi zainteresowanymi ministerstwami, przemysłem obronnym a także sferą nauki i organizacjami stowarzyszeniowymi działającymi na rzecz promocji obronności.

Zasadnym wydaje się wypracowany kierunek zachęcania Polskiego Komitetu Normalizacyjnego, Polskiej Izby Producentów na rzecz Obronności Kraju i Związku Pracodawców Przedsiębiorstw Przemysłu Obronnego i Lotniczego do skuteczniejszej realizacji przedsięwzięć podejmowanych na omawianym polu, a może nawet zainteresowanie problemem Zespołu Trójstronnego ds. Społeczno-Gospodarczych Warunków Restrukturyzacji Zakładów Przemysłu Potencjału Obronnego. Pochylenie się nad reaktywowaniem problematyki normalizacji na czas zagrożenia i wojny oraz wypracowanie w tym obszarze perspektywicznych rozwiązań, na miarę aktualnych potrzeb, wydaje się również sprawą godną uwagi.

Biorąc pod uwagę polskie osiągnięcia w sferze normalizacji związanej z obronnością na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat, doświadczenia i politykę innych państw Sojuszu Północnoatlantyckiego wobec tej działalności, wydaje się, że warto inwestować w ten obszar działania Sił Zbrojnych RP. Jak dotąd, ta sfera działalności stanowi dość mocną stronę naszej armii, a wiele polskich inicjatyw zyskało uznanie i wysoką ocenę na forum NATO, jak chociażby szkolenia ze standaryzacji NATO realizowane nieprzerwanie od 2004 r. w oparciu o bazę szkoleniową Wojskowej Akademii Technicznej, czy też podjęcie przez Wojskowy

Instytut Techniki Inżynieryjnej inicjatywy na rzecz opracowania pierwszych w historii norm obronnych o zasięgu europejskim z obszaru zaopatrywania wojsk w wodę i jej uzdatniania.

Zarysowująca się potrzeba modelownia normalizacji OiB dotyczyć powinna w głównej mierze doskonalenia systemu prawnego i organizacyjnego normalizacji OiB, procesu opracowywania resortowych dokumentów normalizacyjnych i badania stanu ich stosowania - zwłaszcza na rzecz systemu pozyskiwania i eksploatacji sprzętu wojskowego (SpW). Ważnym elementem procesu była by także poprawa możliwości osiągnięcia interoperacyjności SZ RP z siłami zbrojnymi państw NATO min. poprzez skuteczniejsze wdrażanie do praktyki działania SZ RP postanowień zawartych w resortowych dokumentach normalizacyjnych i dokumentach standaryzacyjnych NATO, a także zintensyfikowanie prac w zakresie edukacji normalizacyjnej oraz zadań kontrolnych systemu.

Można przypuszczać, iż modyfikacja niektórych elementów struktury organizacyjnej służby normalizacyjnej MON a także dokonanie zmian formalno-prawnych i funkcjonalnych systemu normalizacji OiB, pozwoli zwiększyć jego skuteczność i efektywność na rzecz Sił Zbrojnych RP.

LITERATURA

1. Ustawa z dnia 12 września 2002 r. o normalizacji, (Dz. U. Nr 169, poz. 1386)
2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie działalności normalizacyjnej związanej z obronnością i bezpieczeństwem państwa. (Dz. U. Nr 239, poz. 2038)
3. Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie normalizacji europejskiej oraz zmiany dyrektyw Rady 89/686/EWG i 93/15/EWG oraz dyrektyw 94/9/WE, 94/25/WE, 95/16/WE, 97/23/WE, 98/34/WE, 2004/22/WE, 2007/23/WE, 2009/105/WE i 2009/23/WE Parlamentu Europejskiego i Rady. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:376:0069:01:PL:HTML>
4. Strategia normalizacyjna Unii Europejskiej – przewodnik z 2 czerwca 2011, <http://eurlex.europa.eu> – 20.03.2013 r.
5. <https://www.cen.eu/cen/pages/default.aspx> - Strategic objectives for the European standardization system to 2020 - Draft for public consultation_2013.03.12
6. <http://www.pkn.pl> informacje publikowane przez PKN
7. <http://www.wcnjk.wp.mil.pl/pl/13.html> - zakładka „normalizacja”
8. Rogowski B. Problematyka normalizacji związanej z obronnością i bezpieczeństwem państwa w aspekcie integracji z NATO i UE. Wyd. Zakładu SJiZ – 2009, str. 65-80